

לשוננו לעם

עורכים: ע' איתן ומ' מדן

כרך כא, תש"ל

למעלה ברוח, כדלקמן: בבתים 1—2 מבקש המשורר מן הברק שני דברים: (1) לשלוח את העב שתשקה את הגנה כמינקת המשקה את ילדה מחלבה. (2) לקשור את העב מעל לגינה, לבל תמוש ממנה. בבתים 3—4 מגלה המשורר, ששתי משאלותיו נתקיימו: (1) העב שולחה ועמדה מעל לגינה. (2) היא לא זזה מן הגינה, עד שריוותה אותה במימית. מלת שלחה מקבילה למלת שלחה שבבית 1. הפעלים שלחה, ותעמד, דופקת, המובעים בלשון נקבה, אינם נמשכים אל הדס אלא אל עב, המשמשת במקרא גם בלשון נקבה, בכתוב: הנה עב קטנה ככף איש עולה מים (מ"א יח, מד).

ר אובן סיוון

מחיי המלים

פא. הדאיג

ב'הצבי' מכ' בטבת אתתל"א לחורבן (תר"ס) נאמר במדור 'בת קול מהעתונים':

אדרבה, מה שהדאיגני כל הימים ולא הניחני לישן אפילו בלילות, הוא — כי למן העת שנשמע בין בני עמנו החיים בגלות הדבר החדש של למוד עברית בעברית ועד הימים האחרונים, לא פגשתי בעתונינו מערער ומתנגד לזה.

ובהערה למלת 'שהדאיגני':

מפני שאני רב-הפשע בענין הלשון חשוד בעיני הקוראים, וכל מלה לא מצויה בפי הסופרים המטהרים אם תמצא

בדברי חשודה היא בחודש, הריני מוסר מודעה שההפעיל היפה
הזה משרש דאג לא לי הוא, אלא להרד"ק.

פב. מטבח

בתרגומו של יודילוביץ ל'מחזה מימי הפרשים
בארפה', ב'הצבי' מיום כ' באלול אלף ותתל"ב לחורבן (תר"ס),
נאמר:

— אלי, אלי, לכמה כבוד זכה היום בית יוחאי, צעקה
בהתפעלות חוה הזקנה, ותרץ להמטבח לבשר את זה להמבשלת
והמשרתת, ולכל מי שרק אפשר.
ובהערה למלה 'מטבח':
חדר הבשול.

פג. סרג

ב'מציון', 'יצא לאור בידי זאב יעבץ בירושלים,
ווארשא תרנ"ה', נאמר ברשימה 'הארץ וצאצאיה', עמ' 17:
באצבעותיהן הדקות תסרגנה ...
ובהערה למלה 'תסרגנה':
שטריקקען.

פד. ראינוע

ב'הצבי' מד' פסיון אתתל"א לחורבן (תר"ס) נתפרסמה
רשימה זו:

ראינוע

אם לא הייתם ברן, בעת משפט דריפוס, לכו להראינוע
וראיתם את הנאשם לפני שופטיו כמו שהוא, עם כל
תנועותיו, הליכתו, התרגשות פניו, מבט עיניו, הכל,
הכל.

ראה תראוהו בבית האסורים יושב בחדר כלאו, ומסגר,
עצב ומתרגש; תראוהו גם פוגש את אשתו אשר באה לראותו.
ועוד דברים אחרים יפים תראו, תשתוממו ותתענגו
הרבה, כי עד כה לא המציאו דבר יפה ומפליא כהראינע, הנקרא
בלעז סינמטוגרף, Cinematograph.

וזה הדבר היפה והנפלא עתה הנהו בירושלים.

לכו, לכו, ראו, תתפלאו ותתענגו!...

חידה

פה. אדיבות

ב'הצבי' מי"ד בתשרי אלף תתכ"ט לחורבן (תרנ"ח)
כותב א"ש יחזקאל יהודה במאמרו 'סופרי החבצלת ובלשניה':

ועתה אם סופרנו הוא כל כך בן תרבות עד שאינו
מוצא שום התנגדות בזה לחקי המוסר והאדיבות, ואינו מדקדק
עם הגשמים דקדוקי עניות כאלה...

על המלה 'אדיבות' מעיר מחבר המאמר:

bienséance, belle éducation, Anstand כמו בערבית.
והנני מעיר את מר בן יהודה שהציע את המלה הזאת מערבית
כי כבר נמצאה מלת אדיבון במדרש' אפס כי היא משובשה;
פעם נמצא נמירין ופעם אמירון. למשל ב"ר פע"ז: כלב
אגריון (פרא ושובב כבן יער כי ג'אר בערבית יער) וארי
נמירון (וקאהוט תקן אמירון ובאמת צ"ל אדיבון הואיל ונמצא
במקום אחד גם הגי' הזאת אצל אגירון) כלו': בן תרבות
ומגודל בנמוס. (ועי' ערוך השלם ערך אדיבון, אגריאון) וקאהוט
לא ידע כנראה שיש סמך לגירסת אדיבון בערבית ולכן לא
קיים אותה.

כעבור זמן, בכ"ב אב תר"ס, משתמש דוד יודילוביץ במלת אדיבות, ומדגישה, ברשימתו 'יוסי מפה את יוסי' ב'הצבי':

ושכח אגב ריהטא מנהג אדיבות, שלא להוציא מפיו דבור לא נאה על ענין קדוש לו...

פו. א מ נ ו ת

ב'השקפה', עיתונו של בן יהודה, בר"ח אדר אלף ותתל"ג לחורבן (תרס"ב), נתפרסם המאמר:

א מ נ ו ת ע ב ר י ת

בין הדרשות היפות שנשמעו מעל הבימה בכנסת הגדולה בבזל הצטינה בעמק רגשותיה, ברוח השירה הממלא אותה, בחם ורעיונות נשגבים, זו של הסופר הצעיר בבר על אמנות עברית.

„אלפי שנים, אמר הדורש, היינו עס־עקר. מה שארע לארצנו ארע גם לנו. רוח זלעפות אכזרי טעון חול המדבר עבר עלינו והמעיינות נסתמו ואת פני אדמתנו כסה צפוי קשה ממת כל ציץ... כל הדברים אשר השירה תטוה סביב להם צעיפי זהבה, כל הדברים, אשר האמנות יוצרת בידיה המברכות, היו זרים ומזורים להם, וחשודים בעיניהם...”

ובמליצה נמרצה מאד הוסיף הנואם הצעיר לבאר כי רק זו ההזדוגות עם ההשכלה הארפית, היא אשר הבשילה בנפשנו את התשוקה ליפי ויצירה, ותתן לנו כח ועצמה לחיים, ויקם בקרבנו הרבה אמנים בכל סעיפי האמנות, במליצה ובשירה, בזמרה ונגינה, בחטוב וציור.

'השקפה', עתון יוצא לאור פעמים בשבוע... העורך:
א' בן-יהודה, מפרסם בא' תמוז תרס"ד מאמר זה, בחתימת
שושנה לבנה:

האפנה

זו הפעם הראשונה בימי חייה תבוא האפנה בשערי
העתונות העברית. בפחד ובחרדה אמתית אני כותבת השורות
האלה. מי לא ילגלג? מי לא יצחק לי? מי לא ידינני לחובה?
ומי יודע, אם גם לא יחרימוני?

כל תקותי אל הקוראות הנהמדות, שידעתי כי מספרן
בארץ ישראל לא מעט, הן תבינוני, כי רבן מבקשות ללבש
בטעם. אין כלל לחשש פן יביא פרסום האפנה לידי פזרנות
או מותרות; הנשים והבנות בארץ ישראל, אני מכרת אותן
נבונות יתר מדי ומבקשות ללבש אך הדברים המתאימים עם
האקלים שלהן, האריגים הקלים בפרט בחם היום, והגונים שאינם
מפחדים מהשמש הלוהט ומתחתנים יפה עם תכלת השמים...

פ. מען

בסיפור 'למות בירושלים' מאת ישראל זנגויל, בתרגומו
של יודילוביץ, שנתפרסם ב'השקפה' מט' אייר תרס"ב,
נאמר:

היא בקשה ומצאה את מענו ותכתוב לו שנית מכתב...

ובהערה:

מען; אדרס.

פ.ט. מברשת (מברשה)
ב'הצבי' מט"ז שבט אלף ושמנה מאות ועשרים לחרבן
(תרמ"ט) נתפרסמה מודעה בזה הלשון:

מברשות! בירשטע! פורשה!

אנכי החתום מטה מודיע כי אנכי עושה כל מיני מברשות
(בירשטע, פורשה) לסוד הבתים ולנקות נעלים ובגדים וכן כל
יתר המברשות... ועל כן כל החפץ במברשה (בירשטע,
פורשה) טובה, הן סיד לאומנתו והן בעל הבית לתשמישו...
יפנה אלי...

ב. קרית

שלמה נפתלי הירץ יונס, שהיה חותנו של אליעזר
בן יהודה, מפרסם ב'המליץ' מכ"ב אדר תרנ"ג פליטון (בחתומת
שנ"ה), ותחילתו:

הנה היום מלאו לי שס"ה יום למז"ט מיום צאתי מחו"ל
לגור פה ירושלים...

ובהמשך:

כל המחלות פה נקראים בשם קדחת: מחלת עינים, כאב
שנים, חולי מעים, מכות מצרים, הכל — הכל קדחת. כן החליטו
כל הרופאים שהקדחת יוצאות פה לכמה גונים, ורפואתה חנינו,
אנטיפריין, ועוד מזה המין, ומי יזכה בעיניהם בדין? כמה
פעמים הפצרתני במ שיתנו לי רפואה אחרת, כי קדחת אין לי!
והם באחת: קדחת! קדחת! ומי יריב אתם?

ולהלן:

בלכול הלשונות. בצאתך החוצה ישאל אותך דבר ערבי
בערבית, עוד איזה צעדים יפגשך צרפתי באיזה שאלה, תכניס

לחנות עליך לדבר אנגלית או טורקית, או יונית. הנערים בחוץ מדברים עברית, כי נערים משרתים המתגודדים בחוץ הם לרוב מבני התימנים. הספרדים מדברים איספניאלית ורבים מיושבי ירושלים יודעים כמה שפות, ואיש רוסיא פה כאלם לא יפתח פיו, ואפילו לדבר עברית קשה עליו עד מאד, כי המבטא וההברה הפוכה! אשר אצלנו קמץ, פה פתח, אשר אצלנו חולם פה קמץ, צירה פה סגל, ת' רפויה אינה, וא"כ כל ההברות הפוכות ומשונות. "לו" קוראים "לה", "לה" קוראים "לה" ולרוב א"א להכיר כונת המדבר, אם ידבר במהירות לבד מלת הקדחת מובנת לכל, כי אשר אצלנו פתח פה ג"כ פתח רק שצריך להדגיש את הת'. אנחנו מוכרחים להודות האמת כי מבטאם יותר ערבה ונעימה לאזן, כי שנוי התנועות מלעיל ומלרע, ורכות הלמ"ד החי"ת והע' ודגשות הת' כלם יחד מוסיפים חיים חדשים בדבור וריח שפה חיה נודף מהם.